

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОВНОВАЖЕННЯ СУДІВ

АВДЄЄНКО Євген Валерійович - аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

УДК 347.962.3

Определяется понятие и признаки административных полномочий судов. Анализируются закрепленные в законодательстве полномочия председателей местных, апелляционных, высших специализированных судов, Верховного Суда Украины, Конституционного Суда Украины, их заместителей, пленумов. Определяются административные полномочия председателей судов, их заместителей, пленумов, а также судов вообще.

Ключові слова: *суди, адміністративні повноваження, законодавство, правове регулювання, права та обов'язки.*

Усі суди для виконання ними своїх завдань наділяються державою певним колом повноважень, тобто прав та обов'язків, якими вони можуть користуватися чи повинні виконувати у своїй повсякденній діяльності. Вони закріплюються у відповідних нормативно-правових актах та є різними для судів різних рівнів та юрисдикції. Адміністративні повноваження судів мають досить важливе значення для організації та повсякденного управління їх діяльністю. Вони визначають внутрішньоорганізаційні засади їх роботи, взаємодію та координацію діяльності судів, інші аспекти організаційно-розпорядчої діяльності судів. Окремо прийнято виділяти адміністративні повноваження голови суду та його заступників, які згідно з чинним законодавством крім завдання здійснення правосуддя, виконують ряд завдань з управління діяльністю суду та суддів.

Вивченням адміністративно-правових засад діяльності судів займалися такі відомі науковці як В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, В.В. Долежан, Ю.М. Кармазін, С.В. Ківалов, В.Т. Малярєнко, О.В. Петришин, А.О. Селіванов, Ю.М. Тодика, О.М. Толочок, Ю.С. Шемшученко, В.І. Шишкін, Ю.Я. Якимов та ін. Проте в їх роботах адміністративні повноваження судів детально не розглядалися.

Метою даної статті є визначення системи адміністративних повноважень судів. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: визначити сутність адміністративних повноважень; проаналізувати чинне законодавство, що закріплює повноваження місцевих, апеляційних, вищих спеціалізованих судів, Верховного Суду України та Конституційного Суду України; визначити основні адміністративні повноваження голови суду, його заступника, пленуму суду, а також судів взагалі.

Термін «адміністративний» в етимологічному розумінні означає властивий адміністраторові, організаторський, «адміністратор» – керівник установи, організації, підприємства і т. ін. [1, с. 12]. Тобто адміністративними повноваженнями наділені керівники відповідних підприємств, установ чи організацій. Вони необхідні для вирішення внутрішньоорганізаційних питань, а також питань управління, контролю та нагляду за їх діяльністю. Крім того, ці повноваження

забезпечують взаємодію та координацію декількох суб'єктів.

Основними ознаками адміністративних повноважень є те, що вони:

- належать спеціально визначеним суб'єктам органу державної влади;
- закріплені у відповідному нормативно-правовому акті;
- характеризують можливості посадових осіб щодо здійснення загального управління певним органом чи підрозділом;
- мають спеціальну процедуру передачі від одного суб'єкта до іншого.

Враховуючи наведені ознаки, адміністративні повноваження судів можна визначити як сукупність закріплених у законодавстві прав та обов'язків спеціальних суб'єктів, за допомогою яких вони здійснюють внутрішньоорганізаційне управління діяльністю судів.

У судах України адміністративними повноваженнями наділені голова суду, його заступники та апарат суду. Що стосується адміністративних повноважень перших двох суб'єктів, то вони відрізняються в залежності від ланки судової системи. Їх повноваження закріплені в Законі України «Про судоустрій і статус суддів». Так, голова місцевого суду: 1) представляє суд як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами; 2) визначає адміністративні повноваження заступника голови місцевого суду; 3) контролює ефективність діяльності апарату суду, вносить керівникові територіального управління Державної судової адміністрації України подання про призначення на посаду керівника апарату суду, заступника керівника апарату суду та про звільнення їх з посад, а також про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства; 4) видає на підставі акта про призначення (обрання) суддею чи звільнення судді з посади відповідний наказ; 5) повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України про наявність вакантних посад у суді в десятиденний строк з дня їх утворення; 6) забезпечує виконан-

ня рішень зборів суддів місцевого суду; 7) контролює ведення в суді судової статистики, дбає про інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства; 8) забезпечує виконання вимог щодо підвищення кваліфікації суддів місцевого суду; 8-1) вносить на розгляд зборів суду пропозиції щодо кількості та персонального складу слідчих суддів; 9) здійснює інші повноваження, визначені законом [2].

Проаналізувавши перераховані адміністративні повноваження, можна побачити, що вони характеризують процес внутрішнього управління діяльністю судом та порядок взаємодії з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, Державною судовою адміністрацією та Вищою кваліфікаційною комісією суддів України. Крім того, вказана правова норма закріплює контрольні повноваження та право видавати нормативні акти.

Однак необхідно відмітити, що закріпленій у законі перелік є неповним. Так, законодавець залишив поза увагою повноваження голови суду у відносинах з іншими судами, розгляд звернень громадян з питань організації діяльності суду. Також не зовсім повно закон закріплює контрольні повноваження голови суду. У зв'язку з цим, заслуговує на увагу запропонований Джоном Грейсіном перелік повноважень, за допомогою яких голова суду може контролювати діяльність апарату суду. Так, голова суду може:

- 1) визначити перелік показників або ознак ефективного управління;
- 2) регулярно отримувати інформацію від свого судового адміністратора, звіти про стан вирішення управлінських питань;
- 3) застосовувати метод спостереження;
- 4) застосовувати інтерв'ювання, ставити питання щодо роботи адміністраторів суду [3, с. 49].

Тобто контрольні повноваження голови місцевого суду поширюються не лише на ведення судової статистики, інформаційно-аналітичне забезпечення та підвищення кваліфікації. Вони також стосуються контролю за ефективним управлінням у суді,

плануванням, звітуванням, спостереження за громадською думкою щодо якості надання послуг судом.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що статтю 24 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» необхідно доповнити положеннями про те, що голова суду представляє суд у відносинах з іншими судами України та інших держав; здійснює провадження з розгляду звернень громадян з питань організації діяльності суду. Також необхідно закріпити, що голова суду контролює ефективність управлінських процесів у суді, громадську думку з питань якості надання судом послуг, вживає заходів щодо їх покращення.

Адміністративні повноваження заступника голови місцевого суду окремо не визначаються, а лише робиться посилання на те, що він здійснює адміністративні повноваження, визначені головою суду. Саме голова суду на власний розсуд визначає, чим буде займатися його заступник. Він може визначити для нього окремих напрямків діяльності (контроль за функціонуванням апарату суду, організація виконання рішень зборів суддів місцевого суду тощо) або спільно з ним реалізовувати всі, визначені в законі, повноваження.

Що стосується адміністративних повноважень голови апеляційного суду, то вони практично ідентичні повноваженням голови місцевого суду.

Відрізняються від попередніх судів, адміністративні повноваження голови вищого спеціалізованого суду. У Законі України «Про судоустрій і статус суддів» закріплено, що він: 1) представляє відповідні спеціалізовані суди як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, а також із судовими органами інших держав та міжнародними організаціями; 2) визначає адміністративні повноваження заступників голови вищого спеціалізованого суду; 3) контролює ефективність діяльності апарату суду, вносить Голові Державної судової адміністрації України подання про призначення на посаду керівника апарату суду, заступника керівника апарату суду

та про звільнення їх з посад, а також про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства; 4) видає на підставі акта про обрання на посаду судді чи звільнення судді з посади відповідний наказ; 5) повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України про наявність вакантних посад у вищому спеціалізованому суді в десятиденний строк з дня їх утворення; 6) вносить відповідно до цього Закону пропозиції щодо утворення відповідних місцевих та апеляційних судів, зміни їх територіальної юрисдикції, а також щодо кількості суддів у них; 7) скликає пленум вищого спеціалізованого суду; вносить на розгляд пленуму подання про призначення на посаду секретаря пленуму; вносить на розгляд пленуму питання та головує на його засіданнях; 8) інформує пленум вищого спеціалізованого суду про стан правосуддя у відповідній судовій юрисдикції та практику вирішення окремих категорій справ; 9) забезпечує виконання рішень зборів суддів вищого спеціалізованого суду; 10) контролює ведення та аналіз судової статистики, організовує вивчення та узагальнення судової практики, дбає про інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства; 11) забезпечує виконання вимог щодо підвищення кваліфікації суддів вищого спеціалізованого суду; 12) здійснює інші повноваження, визначені законом [2].

Як бачимо, голова вищого спеціалізованого суду, крім адміністративних повноважень, що притаманні головам місцевих та апеляційних судів, має повноваження щодо внесення пропозицій щодо утворення відповідних місцевих та апеляційних судів, зміни їх територіальної юрисдикції, а також щодо кількості суддів у них; організація роботи пленуму вищого спеціалізованого суду. Проте, як і в попередніх випадках, законодавець не врахував необхідність законодавчого закріплення повноважень з контролю за ефективністю управлінських процесів у суді, громадською думкою з питань якості надання судом послуг, вжиття заходів щодо їх покращення; надання методичної та практичної допомоги нижчестоя-

щим судам. Крім того, за головою вищого спеціалізованого суду доцільно закріпити повноваження із забезпечення діяльності Науково-консультативної ради.

Адміністративні повноваження заступників голови вищого спеціалізованого суду, аналогічно місцевим та апеляційним судам, визначаються головою вищого спеціалізованого суду.

У вищих спеціалізованих судах, на відміну від місцевих та апеляційних, діє пленум, який згідно з чинним законодавством також наділений адміністративними повноваженнями. Він є спеціальним його органом, діяльність якого спрямована на забезпечення єдності судової практики при вирішенні справ відповідної судової юрисдикції, а також організацію роботи самого пленуму, Науково-консультативної ради та друкованого органу.

Найвищим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України. Саме на нього чинним законодавством покладено найбільше адміністративних повноважень у порівнянні з судами нижчих ланок. Це пов'язано з тим, що одним з основних завдань Верховного Суду України є аналіз судової практики, що склалась в Україні, та надання рекомендацій щодо вдосконалення діяльності судів.

Адміністративними повноваженнями у Верховному Суді України наділені: голова, заступники голови та пленум. Так, Голова Верховного Суду України: 1) представляє суд як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, а також із судовими органами інших держав та міжнародними організаціями; 2) визначає адміністративні повноваження Першого заступника Голови Верховного Суду України, заступників Голови Верховного Суду України; - 3) скликає Пленум Верховного Суду України; вносить на розгляд Пленуму подання щодо призначення на посаду секретаря Пленуму; виносить на розгляд Пленуму питання та головує на його засіданнях; 4) видає на підставі акта про обрання на посаду судді Верховного Суду України або звільнення судді з посади відповідний на-

каз; 5) повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України про наявність вакантних посад у Верховному Суді України в десятиденний строк з дня їх утворення; 6) контролює ефективність діяльності апарату суду, вносить Голові Державної судової адміністрації України подання про призначення на посаду керівника апарату суду, заступника керівника апарату суду та про звільнення їх з посад, а також про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства; 7) інформує Пленум Верховного Суду України про діяльність Верховного Суду України; 8) здійснює інші повноваження, визначені законом [2].

Проаналізувавши вказані повноваження, можна побачити, що вони ідентичні повноваженням голів місцевих та апеляційних судів. Насправді ж адміністративні повноваження голови Верховного Суду України дещо ширші. Так, законодавець не закріпив за ним повноваження з контролю за впровадженням у практичну діяльність судів досвіду Європейського суду з прав людини, розгляд та вирішення пропозицій, заяв та скарг, що надходять від фізичних чи юридичних осіб.

Перший заступник та заступники Голови Верховного Суду України, аналогічно всім іншим судам, здійснюють адміністративні повноваження, визначені законом та Головою Верховного Суду України. Відмінність полягає в тому, що вони повинні звітувати перед пленумом Верховного Суду України про свою діяльність.

Так само як і вищі спеціалізовані суди, Верховний Суд України має свій пленум, діяльність якого спрямована на призначення суддів на адміністративні посади, забезпечення їх роботи, аналіз законодавства, реалізацію процедури звернення до Конституційного Суду України.

Проаналізувавши перераховані повноваження, можна зробити висновок, що адміністративні повноваження пленуму Верховного Суду України зводяться до обрання та звільнення суддів на адміністративні посади, взаємодії з Конституційним судом України та вирішенню внутрішньоорганізаційних питань.

Що стосується Конституційного Суду України, то його голова також має ряд адміністративних повноважень, а саме: організація роботи колегій суддів Конституційного Суду України, комісій та Секретаріату Конституційного Суду України; скликання і проведення засідань, пленарних засідань Конституційного Суду України; розпорядження бюджетними коштами на утримання і забезпечення діяльності Конституційного Суду України відповідно до кошторису, затвердженого Конституційним Судом України; здійснення інших повноважень, передбачених цим Законом і актами Конституційного Суду України, що регламентують організацію його внутрішньої роботи [4].

Як бачимо адміністративні повноваження голови Конституційного суду відрізняються від голів судів загальної юрисдикції. Вони направлені на вирішення питань організації внутрішньої роботи. Необхідно відмітити, що законодавець не врахував необхідність нормативного закріплення повноважень із забезпечення взаємодії з судами загальної юрисдикції, органами державної влади та місцевого самоврядування. Також у законі не визначені контрольні повноваження голови Конституційного суду. У зв'язку з цим, необхідно внести зміни до Закону України «Про Конституційний Суд України» в напрямку розширення повноважень голови суду, що дозволить підвищити ефективність його роботи.

Заступники Голови Конституційного Суду України, так само як і в судах загальної юрисдикції, виконують за дорученням голови окремі його повноваження.

Проаналізувавши чинне законодавство з питань адміністративних повноважень судів, можна зробити висновок, що адміністративними повноваженнями наділені голови судів, їх заступники, пленуми судів, апарати судів.

Так, голова суду має наступні адміністративні повноваження:

- представляє суд як орган державної влади у відносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами;

- визначає адміністративні повноваження заступників голови суду;

- контролює ефективність діяльності апарату суду;

- видає накази та розпорядження з питань, що належать до його адміністративних повноважень;

- контролює ведення та аналіз судової статистики, узагальнення судової практики;

- інші адміністративні повноваження визначені законодавством.

Заступники голів судів реалізують адміністративні повноваження, визначені для них головами відповідних судів.

Адміністративні повноваження пленумів вищих спеціалізованих судів та Верховного Суду України зводяться до призначення осіб на адміністративні посади, організаційне забезпечення діяльності пленуми, приведення до єдиних нормативів порядок розгляду та вирішення справ у судах, забезпечення взаємодії судів.

Повноваження апарату суду є однаковими для всіх судів. Так, його основне завдання полягає в організаційному забезпеченні діяльності суду. Така робота проявляється як у створенні всіх необхідних умов для доступу громадян до правосуддя та роботи суддів, так і в забезпеченні функціонування суду як органу державної влади та юридичної особи. У складі апарату суду діють секретарі судових засідань, наукові консультанти та судові розпорядники, робота яких спрямована на забезпечення реалізації судового процесу, створення всіх умов для його безперешкодного проведення. Крім того, важливою функцією апарату суду є організація діловодства.

Крім адміністративних повноважень посадових осіб та структурних підрозділів судів, можна виділити ті, які відносяться до судів взагалі. Так, основними з них є:

- провадження у справах про адміністративні правопорушення, що перешкоджають нормальному функціонуванню судів;

- взаємодія з іншими судами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування;

АНОТАЦІЯ

Визначається поняття та ознаки адміністративних повноважень судів. Аналізуються закріплені в законодавстві повноваження голів місцевих, апеляційних, вищих спеціалізованих судів, Верховного Суду України, Конституційного Суду України, їх заступників, пленумів. Визначаються адміністративні повноваження голів судів, їх заступників, пленумів, а також судів взагалі.

- контрольно-наглядові повноваження.

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що на сьогоднішній день законодавством України чітко не визначено всі адміністративні повноваження судів. У більшій мірі вони стосуються повноважень голів судів. Проте і їх права та обов'язки визначені не повністю, що ускладнює внутрішньоорганізаційні процеси. Адміністративні повноваження заступників голів судів взагалі не регламентовані чинним законодавством. Їх визначення віднесено до компетенції голів судів. У зв'язку з цим доцільно чинний Закон України «Про судоустрій і статус суддів» доповнити положеннями про повноваження голів судів з організації взаємодії з іншими судами, контролю за ефективністю управлінських процесів у суді, за громадською

SUMMARY

The concept and characters administrative powers of the courts are determined. Fixed in law the powers of heads of local appeal, high specialized courts, the Supreme Court of Ukraine, the Constitutional Court of Ukraine, their deputies, plenums are analyzed. The administrative authority of heads of courts, their deputies, plenums, and courts in general are identify.

думкою з питань якості надання судом послуг, вжиття заходів щодо їх покращення. Також необхідно закріпити повноваження заступників голів судів.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 41-42, № 43, № 44-45, ст.529.
3. Сучасне управління в Суді: [навч.-практ. посіб.] / Альєро С. Та ін.; відп. ред.: І.П. Голісніченко, П.Г. Соломон. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 527 с.
4. Про Конституційний суд України: Закон України від 16.10.1996 № 422/96-ВР.